

Шахрайство в сфері надання туристичних послуг в Україні: способи, шляхи протидії

*Нестерова Ірина Анатоліївна, старший викладач
кафедри кримінально-правових дисциплін та кримінології
Закарпатського державного університету*

В сучасному світі розвиток шахрайства йде надзвичайно стрімко, новітні технології створюють все більш широкі можливості для вчинення даного виду злочину. Шахрайство в сучасних умовах характеризується зміною форм і видів, що обумовлено різними причинами.

Шахрайство - це заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою[1]. Предметом шахрайства може бути не тільки майно, а й право на таке майно. Для відмежування шахрайства від інших посягань на власність важливо встановити наявність обману або зловживання довірою. Під обманом розуміється повідомлення неправдивих відомостей або приховування, умовчання певних обставин, повідомлення про які було обов'язковим у даних ситуаціях. Обманні дії повинні передувати заволодінню майном. Під зловживанням розуміється провина, що полягає в незаконному, злочинному використанні своїх прав і можливостей [2,с.234]. При зловживанні довірою шахрай вводить потерпілого в оману, використовуючи особливі стосунки довіри, які викликають в останнього; помилкову впевненість у сумлінності, щирості й правильності дій винного, що й спричиняє передачу майна або права на майно на нього. В основі довірливих стосунків можуть бути як правові підстави (договір, угода, службове становище), так і інші почуття довіри: родинні зв'язки, особисте знайомство, рекомендації інших осіб, конкретна життєва ситуація тощо[3]. Обов'язковою ознакою шахрайства є добровільна, тобто за власним бажанням, не з примусу, передача майна або права на майно, на що указує Пленум Верховного Суду України в постанові від 25.12.1992р.№12(абз.2п.18) [4,с.251].

Шахрайство набуло значного поширення й у сфері надання туристичних послуг (туристичні афери). Існує декілька схем, за якими частіше всього працюють аферисти (звісно, ми не говоримо про достойні та порядні туристичні компанії). Більш всього це стосуються відносин між туроператором і турагенством та туроператором і споживачем. Як правило, більшість «кидків» в туризмі відбувається напередодні літнього сезону, коли навіть у середнього туроператора накопичуються великі суми грошей, отриманих від туристів, але ще не перерахованих закордонним партнерам, готелям й авіакомпаніям [5]. Турагенство починає активно бронювати для своїх туристів тури, проте з оплатою не поспішає. Туроператорові від цього агентства починають активно надходити заявки, причому оплату підтверджується копіями банківських «платіжок». Враховуючи давні партнерські стосунки з цією компанією, а також солідність мережі, оператор, не чекаючи надходження грошей, оформляв туристам всі необхідні для туру документи і відправляв в «подорож». Проте після декількох тижнів очікування туроператор наполягає терміново сплатити борг. У відповідь фірма починають надсилати гарантійні листи і завіряти, що гроші скоро надійдуть на рахунок туроператора. Тоді туроператор запитує свій банк про причини таких великих затримок з переказом грошей... Найгучніший скандал в Україні був у 2006 році, коли турфірма «Брама» збрала з туристів 300 тис. євро за поїздку на чемпіонат світу з футболу, але ніхто нікуди не поїхав. І крім власне факту шахрайства саме винятковий вид туроператорської діяльності став однією з підстав для порушення кримінальної справи, тому що кошти були перераховані на інші потреби.

Так назване «працевлаштування» через туристичні агентства – ще один спосіб шахрайства. Так, наприклад, на Прикарпатті діють чимало турфірм, для яких туристична діяльність є тільки прикриттям для здійснення злочинних дій. Цей грошовитий бізнес базується на звичайному шахрайстві. В Івано-Франківській області є тільки дев'ять фірм, які мають право працевлаштовувати за кордоном. Інші діють всупереч закону. На протязі останніх років порушено

ряд кримінальних справ за фактами діяльності таких підприємств та осіб, що займалися шахрайством (турфірма «Маззар», «Галатея» та ін.). Кількість потерпілих внаслідок протиправної діяльності зловмисників складає більш ніж сто чоловік [6].

Ще одна схема-так звані «туристичні клуби». Як правило, клієнтами клубу стають люди з високим рівнем достатку та потрапляють туди через знайомих. Членам клубу пропонують скласти договір на рік, згідно з яким туристична фірма зобов'язується обслуговувати родину в межах членського внеску. Отже клієнти одноразово платять немалу суму, щоб потім відпочивати круглий рік, коли забажається. Ще один нюанс - за те, що ви приведете до клубу своїх знайомих, вам надається бонус. Таким чином, будується піраміда, перші члени якої, може й встигнуть відпочити один раз, але коли кількість клієнтів зростає разом з сумою внесків, фірма зникає..

Не можемо не сказати про поширення шахрайства в сфері туристичного страхування. Кількість виданих туристам полісів зростає у півтора-два рази в порівнянні з минулим роком, кажуть у страхових компаніях. Але наявність поліса не завжди гарантує безоплатне лікування за кордоном. Туристи все частіше стикаються з випадками шахрайства як з боку працівників готелів, так й місцевих лікарів. Зустрічаються випадки, коли виявляється, що страхової компанії, яка видала страховий поліс, не існує. Тому туристові варто зателефонувати за вказаним у полісі номером ще до поїздки і переконатися у тому, що він дійсний. Почастішали випадки шахрайства зі сторони працівників готелів. Лікар, який працює в готелі, розповідає туристу, що його поліс не діє та відправляє до лікаря (за попередньою домовленістю), який лікує за готівку. Суми оплати за послуги можуть бути дуже великі і нема гарантії, що страхова компанія погодиться їх повернути.

Таким чином, проаналізувавши різноманітні способи прояву шахрайства в сфері туристичного бізнесу, ми маємо дати відповідь на питання: як подолати шахрайство в сфері надання туристичних послуг?

Перш за все, треба зазначити позитивний внесок Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» від 18 листопада 2003 року [7,с.6]. Цей законодавчий акт суттєво оновив і узагальнив понятійний апарат в фактично установив нові правила надання послуг у сфері туризму. У зв'язку з прийняттям цього закону зменшилась кількість ліцензованих турфірм; практично залишились тільки ті, які справді займаються туризмом і очікують прибутку від своєї діяльності. В новому законі з'явився поділ на туроператорів і турагентів. Тільки туроператор отримав право розробляти тури, укладати договори із закордонними партнерами та пропонувати свій продукт на ринку, а турагенції стали просто посередниками у реалізації путівок. При цьому туроператорська діяльність є винятковою, тобто в уставі компанії передбачений тільки цей вид підприємництва. Це обмеження не дозволяють використовувати кошти туристів з іншою метою, і як наслідок, обмежують шахрайські дії.

Тут ми ідемо шляхом західних турфірм (такий же поділ на турагентів та туроператорів; за якість послуг несуть відповідальність туроператори), клієнти яких точно знають, що будь-яке шахрайство виключено, і, якщо виникають будь-які проблеми організацією трансферу, якістю послуг, то їм не тільки відшкодують витрати, але й виплатять солідну матеріальну компенсацію. Все дуже просто: перш ніж приступити до роботи, кожен з туроператорів зобов'язаний покласти на депозит банку певну суму (100-150 тис. доларів), яку не має права чіпати - це гарантія того, що в разі чого фірмі буде чим розраховуватися з потерпілими клієнтами. Таким чином, можна сказати, що прийняття цього закону в значній мірі допомогло запобіганню правопорушень та деяких видів злочинів у цієї галузі [8,с.140].

У зв'язку з багаточисельними випадками шахрайства в сфері ліцензування туристської діяльності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження державного регулювання господарської діяльності» скасовував ліцензування турагентської діяльності [9]. Вказаним законом скасовується лише ліцензування турагентської діяльності, інші вимоги до турагентської діяльності, які прописані в Законі України «Про

туризм»(в т.ч. наявність банківської гарантії) залишаються без змін. Тому Державна служба туризму та курортів рекомендує утриматись від посередницьких послуг юридичних та фізичних осіб при підготовці документів на ліцензування, оскільки в тому немає необхідності.

Тому ми пропонуємо звертатися тільки у великі компанії, які по-першу точно не «кинуть», а по-друге - клієнт може бути впевнений, що у випадку якихось збоїв він отримає компенсацію. Якщо ви все-таки звернулись до невеликої туристичної фірми, звичайно, необхідно перш за все перевірити наявність відповідних дозволів, звернувши увагу на дату її видачі (відвертим шахрайством, як правило, займаються фірми-одноденки). Треба звернути увагу також на компетентність співробітників: як правило, шахраї набирають персонал по оголошенням і не витрачають час на його навчання. Необхідно поцікавитися про наявність договору з фірмою, яка вас цікавить. Якщо ви плануєте закордонну поїздку, не зайве поцікавитися, чи є вони організаторами або виступають у ролі посередників.

Література:

- 1.Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. – К.: Юрінком Інтер, 2001.
2. Ожегов С.И. Словарь русского языка/Под ред. Н.Ю.Шведовой.-М.:Русский язык,1991.-С.234.
- 3.Мусієнко О.Л. Теоретичні засади розслідування шахрайства в сучасних умовах: дисс.канд.наук :12.00.09, 2008.
- 4.Постанова № 12 від 25.12.92р Про судову практику в справах про корисливі злочини проти приватної власності/Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України(1972-2007).-Х:ФОП Вапнярчук Н.М.,2007.-С.251.
5. О. Арбузов. Депутати пропонують нові схеми обману туристів/Електронний ресурс: <http://ua.proua.com/accent/2007/04/20>
- 6.М.Сеньків. Шахраї під виглядом туроператорів//http://mia.if/ukrnet/versii/192003/versii_fakty
7. Закон України «Про туризм» із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 18 листопада 2003 року № 1282-ІУ. Нормативно-правові акти з питань туризму: Збірник законодавчих та нормативних актів/Упоряд.М.І.Камлик-К.: Атіка, 2004.- С.6.
8. Нестерова І.А. Щодо проблем формування дієвої програми детінізації відносин у сфері туристичного бізнесу України// Підприємництво, господарство і право. - К,2010.-№3 (171).-С.140.
9. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження державного регулювання господарської діяльності» прийнятий Верховною Радою України 19.10.2010, № 2608-УІ р.(Закон набрав чинності 17.11.10)// Електронний ресурс: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>